

Rondblik

Sprekende stenen¹

J. Veenstra

Door het raam van de personeelskamer zag ik hem komen. Hij was leidinggevende aan een grote algemeen christelijke school ergens in Nederland, verder wist ik niets van zijn geestelijke achtergrond. We hadden een afspraak voor een zakelijk onderhoud en ik liep naar de hoofdingang om hem te verwelkomen. Maar in de hal wachtte ik tevergeefs. Wat verwonderd liep ik naar buiten om te kijken waar hij bleef.

Bij de hoek van het schoolgebouw zag ik hem staan. Hij keek aandachtig naar de muur. Na een hartelijke begroeting zei hij: 'Een gevelsteen met een bijbeltekst: Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Ik begrijp dat de naam De Rank daaraan is ontleend.' Het bleef even stil, toen vervolgde hij: 'Ik moest hier echt even voor blijven staan. In mijn beleving is zo'n steen iets van vorige generaties, maar hier vind ik het op een eigentijds schoolgebouw. Dat verbaast me.' Zo raakten we aan de praat over de combinatie school en Bijbel.

Twee van die gevelstenen

'Ik herinner mij een oude school,' zei hij, 'ook met een naam en een bijpassende bijbeltekst. Op twee van die grote gevelstenen. Op de ene stond *School met den Bijbel*. En op de andere iets over wijsheid die je alleen in de Bijbel vindt. Ik weet het niet meer precies.'

'De vreze des HEREN is het begin der wijsheid,' raadde ik, 'Psalm 111.'

'Dat is het!' riep hij, opnieuw verbaasd, 'u had dominee moeten worden!'

Ik probeerde hem duidelijk te maken dat mijn antwoord evenveel te maken had met geschiedenislessen en met jeugdherinneringen. Veel christelijke scholen hadden vroeger twee van die sierlijke gevelstenen. Standaard de aanduiding 'School met den Bijbel', en vaak daarnaast een steen met een bijbeltekst die aan de school werd meegegeven bij de opening.

Een paar weken geleden wees mijn vrouw mij de 'School met den Bijbel' aan uit haar kinderjaren, in Waskemeer. 'Er stond een tekst op een grijze steen,' zei ze, 'boven het bankje waar we altijd op zaten. *Laat de kinderkens tot mij komen...*' En werkelijk, de bekende woorden van Jezus waren op de verweerde gevelsteen nog duidelijk te lezen!

Zelf begon ik mijn schooljaren op de christelijke school in Ureterp. In de voorgevel zaten twee stenen. Op de ene ook hier 'School met den Bijbel'. Op de andere: *De HEERE heeft groote dingen bij ons gedaan* - *Psalm 126:3*. Ik weet dat nog zo goed, omdat ik op een dag ontdekte dat ik die moeilijke tekst zelf kon lezen. Die succeservaring maakte blijkbaar nogal indruk op mij.

En nu, door het bezoek van een collega, was er ineens die combinatie van 'School met den Bijbel' en *De vreze des HEREN is het begin der wijsheid*.

Respect voor God en voor zijn Woord

De vreze des HEREN. Het is een verouderde uitdrukking, ik weet het. Maar toch wel een heel kostbare. Het woord 'vrezén' heeft hier niets te maken met angst, maar met een zuiver besef wie God is. Het woord herinnert aan de houding van Abraham, die op zijn knieën ging voor de Rechtvaardige en besefte dat hijzelf een mens was van vlees en bloed. Het doet je denken aan Mozes die zijn gezicht bedekte en zijn schoenen uittrok toen God hem aansprak vanuit de braamstruik. Het gaat in dit woord om het respect dat de sterfelijke mens verschuldigd is aan de eeuwige God. De Nieuwe Bijbelvertaling geeft dit inhoudelijk goed weer met 'ontzag voor de HEER'.

Respect voor de Persoon van God en respect voor wat Hij zegt, hebben direct met elkaar te maken. Zo ervaren we dat in onze eigen situatie toch ook? Als een leidinggevende binnen zijn school of bedrijf bepaalde regels stelt, en het personeel lapt die aan z'n laars - hoe voelt dat? Dat is toch niet alleen maar een negeren van wat die man zegt, het is ook respectloos ten opzichte van zijn persoon. Hetzelfde geldt voor de houding tegenover God en zijn Woord. Er is in onze tijd een ontstellend oneerbiedige omgang met God en met de Bijbel. Hoe lachwekkend werd het heilig Woord van onze God soms neergezet bij de presentatie van de Nieuwe Bijbelvertaling aan het Nederlandse volk. Prostituees, atheïsten en cabaretiers gingen er onbeschaamd mee aan de haal. En dat in een uitzending waarvoor de EO mee verantwoordelijk was! Recent mocht de RVU in godslasterlijke uitzendingen God ontteren en de Bijbel onderuithalen. Protesten daartegen haalden niets uit. Alleen het recht op vrije meningsuiting lijkt in deze tijd heilig.

Scholen zonder Bijbel

Tegen deze achtergrond ontstond in de negentiende eeuw de Schoolstrijd, ook wel genoemd 'De Tachtigjarige Oorlog om het Kind'. De scholen moesten in die tijd wel christelijk onderwijs geven, maar dat hield niet meer in dan de vorming van een soort christelijk fatsoen. De Bijbel als gezaghebbend Woord van God werd door de onderwijsinspectie in de scholen niet toegestaan. In de zogenoemde Boekenlijst bij de Schoolwet van 1806 stond: de Bijbel mag geen eigenlijk schoolboek zijn en ook niet op die manier gebruikt worden. Zo kregen we scholen die de naam hadden christelijk te zijn, maar waarin tegelijk de Bijbel monddood was gemaakt. De Bijbel werd geweerd omdat hij verdeeldheid zou zaaien: tussen joden en christenen, katholieken en protestanten, orthodoxen en vrijzinnigen.

Een brede massa van vaak ongeletterde christen-ouders, onder leiding van voorgangers als Groen van Prinsterer en Abraham Kuypers, kwam hiertegen in verzet. Deze vaders en moeders wilden weer een school *met* de Bijbel. Want zij begrepen dat het ontzag voor God en ontzag voor wat Hij zegt, onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Terugwerkende kracht

Ik sta daarbij stil, omdat er parallellen liggen met vandaag. In onze tijd is religie weer in de mode en is de Bijbel als boek best populair. En daar kun je je zomaar op verkijken. Want het is niet zo dat dit ontzag voor God met zich meebrengt en gehoorzaamheid aan zijn Woord.

We zien in ons land al lange tijd een terugwerkende kracht naar een school zonder Bijbel. De vrijzinnigheid in veel kerken werkte in de hand dat ook in het onderwijs de Bijbel haar betekenis opnieuw ging verliezen. Dit proces wordt versterkt door actuele beleidsmatige ontwikkelingen. Er ontstaan fusies tussen christelijke en katholieke scholen, ook tussen christelijke en katholieke en openbare scholen. De Bijbel mag op deze scholen wel een plaats hebben, maar alleen als menselijk

boek. Als een verzameling verhalen over godservaringen, boeiend om haar spirituele, literaire en culturele waarde. Maar niet als boek van God, met de profetische taal: Zo zegt de Here ...

We moeten ons de ernst van deze situatie wel aantrekken. Er hangt veel van af of wij onze kinderen opvoeden in ontzag voor God én trouw aan zijn Woord. Ik weet, het kan soms niet anders. Soms moeten wij onze kinderen wel toevertrouwen aan scholen waar de Bijbel louter als mensenwerk wordt gezien en gebruikt. Maar als dat echt niet anders kan, is het dan nog wel onze nood? Brengen we dat wel als onze zorg voor Gods aangezicht?

Vloertje

We hebben nu genoeg naar buiten gekeken. Laten we de blik maar eens naar binnen richten. Beseffen we voldoende onze rijkdom, zijn we wel alert op sleur en vervlakking? De omgang met de Bijbel en het vrezen van de HERE: hoe krijgen zij vorm in de dagelijkse gang van zaken binnen de school en in het gezin?

Laten we eens kijken naar een schooldag op onze eigen school, De Rank. We beginnen met een gebed, waarin de kinderen ook zelf kunnen aangeven wat we aan God gaan vragen en waarvoor we Hem willen danken. Reken maar dat ze dan met persoonlijke dingen komen aanzetten! Daarna zingen we psalmen en geestelijke liederen. En dan volgt de bijbelvertelling: het verhaal en de betekenis ervan voor ons leven.

Iemand zei eens: 'Dit legt een vloertje onder de hele dag.' En zo is het. Dat wij samen kinderen van de Here zijn, komt in de loop van de dag op allerlei momenten weer terug. In hoe wij met elkaar behoren om te gaan. In onze verwondering tijdens lessen biologie, geschiedenis en aardrijkskunde. En bij de gesprekken in de klas: over opa die is gestorven, over een tante die erg ziek is, en noem maar op. Een collega van een openbare school zei eens tegen mij: 'Waarom toch al die verschillende scholen? Het onderwijs is immers voor 90% hetzelfde. Eén en één is overal twee. Het enige verschil zit in het uurtje waarin de pastoor, de dominee en de man van het Humanistisch Verbond wat geestelijke vorming zou kunnen geven. Dat lossen we wel op.'

Hij had niets begrepen van 'het vloertje'. Hij dacht dat het christelijke van een christelijke school zich beperkt tot een paar uurtjes 'religie' op het lesrooster.

Gezin met de Bijbel

We willen nog even wat verder kijken dan de betekenis van de school. Dat vloertje onder de dag - legt u dat thuis ook? Voor de ontwikkeling van een gelovige levenshouding is een 'Gezin met de Bijbel' voor het kind nog belangrijker dan een 'School met de Bijbel'. Het is zo funest, als kinderen 's morgens gestrest op school komen door gejakker aan de ontbijttafel. Kinderen die maar niet opschieten met kleden en eten. En ouders met een voortdurende blik op de klok, omdat ze allebei naar hun werk moeten of te laat zijn opgestaan. Gefoeter. Geen tijd voor God, dat moet maar wachten tot vanavond. Ik las onlangs in een verslag van een orthopedagoog hoe slecht zo'n gejaagd dagbegin is voor het welbevinden van een kind.

We leren de kinderen wel dat mooie kinderlied:

*Elke morgen als ik wakker word,
Praat ik zachtjes met de Heer,
Al mijn zorgen, hoe de dag ook wordt
Leg ik bij Hem neer.*

Doen we dit, in ons gezin? Als we onze verhouding met God als een vloertje onder de dag willen leggen, nemen we toch als ouders daarin de eerste verantwoordelijkheid?

Je geestelijk eigendom

Als we willen dat onze kinderen ontzag voor God krijgen, is het belangrijk dat ze respect ontwikkelen voor zijn Woord. Als kinderen alleen maar uit de Bijbel *horen* lezen, blijft de persoonlijke omgang met wat God zegt, erg op een afstand. Vertrouwd raken met de Bijbel en ook daadwerkelijk beleven dat God daarin tot hen spreekt, ontstaat vooral als kinderen er ook *zelf* in lezen. Al vanaf hun vroege jaren.

Daarnaast is voor het vertrouwd raken met Gods Woord van groot belang dat je het steeds tegenkomt in dezelfde vorm. Natuurlijk kun je bij bijbelstudie allerlei vertalingen naast elkaar leggen om details beter te begrijpen. Maar dan heb je ook een ander doel. Als je iets wilt opslaan in je geheugen, ben je afhankelijk van vaste vormen. Maak uw kinderen daarom vertrouwd met één vertaling: het eigen bijbeltje.

Deze twee voorwaarden, zelf lezen en in een vaste vertaling, zijn van groot belang om allerlei woorden van God tot je geestelijk eigendom te maken.

Om zo'n schat te verwerven, moet je natuurlijk wel trouw zijn in het persoonlijk bijbellezen. Met trouw bedoel ik: regelmaat, een vast patroon. Bijvoorbeeld 's avonds voor het slapen gaan. Een bijbels dagboekje voor kinderen kan daarbij een goed hulpmiddel zijn. Tegelijk is het goed om kinderen vertrouwd te maken met het geheel van Gods Woord. Moedig ze daarom aan ook eens een bijbelboek in zijn geheel te lezen. Dat kan, met bijbelboeken als Ruth, Jona en de evangeliën, al vanaf een jaar of tien.

In de pastorale zorg loop je er keer op keer tegenaan hoe kostbaar het is, als Gods woorden in je hart liggen opgeslagen. Ik denk aan mensen die oud geworden zijn, niet goed meer kunnen opnemen, hun gezichtsvermogen verliezen of gewoon te moe zijn om te lezen. Of zieken die er zo slecht aan toe zijn dat zij geen energie meer hebben om te lezen en zich te concentreren. Wat is het dan belangrijk dat woorden van God je geestelijk eigendom zijn geworden: psalmen, uitspraken van Jezus, bemoedigingen van profeten en apostelen. Wat een troost ervaren juist deze mensen vaak, als in slapeloze nachten of lange eenzame dagen Gods Woord voortdurend in hen is.

Maar je hoeft er niet oud voor te zijn. Het geldt ook voor jongeren en mensen in de kracht van hun leven: wat kostbaar als bijbelgedeelten vast in je geheugen zitten en je in een flits voor ogen staan bij onverwachte moeiten en verleidingen.

Dat kan alleen de Heer ons doen verstaan...

Om het verhaal rond te maken gaan we nog één keer terug naar die gevelsteen in de herinnering van mijn collega. Er is nog een kleine bijzonderheid waar we niet op gelet hebben. Er staat namelijk in die

oude vertaling niet *begin*, maar *beginsel*. Met dat woord dalen we dieper af in wat de Heilige Geest ons duidelijk wil maken. Een beginsel is meer dan alleen maar een goede start. Een voorbeeld. Toen ze met deze school begonnen te bouwen, ging ik vaak even kijken. Ik zag de diep uitgegraven bouwput en de ruwe muren in de diepe sleuven. ‘Het begin is er’, constateerde ik tevreden. Maar het was niet zomaar het begin van dit gebouw, het was meer. Het was het beginsel: de fundering waarop het hele gebouw zou rusten en de basis van de vorm die het gebouw zou aannemen. Zo is ook het ontzag voor God niet alleen maar een begin, maar een beginsel. Een fundament. Het draagt je en geeft vorm aan je leven. Niet alleen aan je gemoedsleven: hoe je dingen ervaart en verwerkt. Het stuurt net zo goed de mentale processen aan: hoe je dingen afweegt en beoordeelt. Ontzag voor God brengt mee dat je oog hebt voor ware verhoudingen: het maakt je ontvankelijk voor de geestelijke wereld die schuilgaat achter al het materiële, het doet je de tijdelijke dingen relativiseren en geeft je zicht op wat eeuwig is. Zelfs een kind ziet dan al achter wetmatigheden en gebeurtenissen de almacht en de trouw van God.

Deze wijsheid leert een kind alleen in een ‘Gezin met de Bijbel’.

En in een ‘School met de Bijbel’.

Een lied uit de eeuw van de schoolstrijd brengt het zo roerend eenvoudig onder woorden:

*‘Al wat een kind beminnen moet en weten,
dat kan alleen de Heer ons doen verstaan.’*

Aangehaalde bronnen:

Kinderlied ‘Elke morgen...’: uit Liedbundel E&R II, nr. 332.

Drs. T.M. Gilhuis, *Memorietafel van het christelijk onderwijs* (Kampen 1974), p. 42 en 73.

Noot:

¹ Tekst openingswoord ouderavond GBS De Rank, Emmen, 7 september 2005.